

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ПЕДАГОГІКИ ДОШКІЛЬНОЇ ТА ПОЧАТКОВОЇ
ОСВІТИ

Формування комунікативної компетентності у дітей
дошкільного віку засобами інтерактивних форм роботи

Кваліфікаційна робота (проект)

на здобуття вищої освіти «бакалавр»

Виконала : студентка 471 групи
Спеціальність 012 Дошкільна освіта
Освітньо-професійної (наукової) програми
012 Дошкільна освіта
Папуша Діана
Керівник: канд. психол. наук
ст. викладач Фоміна І.С.
Рецензент: професор
Нагрибельна І.А.

Херсон - 2020

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ I. Теоретичні основи формування комунікативної компетентності у дітей дошкільного віку.....	7
1.1. Погляди науковців на формування комунікативної компетентності у дітей дошкільного віку.....	7
1.2. Особливості комунікації дітей старшого дошкільного віку.....	10
1.3. Зміст поняття « інтерактивна взаємодія ».....	16
РОЗДІЛ II. Методичні засади формування комунікативної компетентності у дітей дошкільного віку засобами інтерактивних форм роботи.....	22
2.1. Визначення рівня сформованості комунікативної компетентності у старших дошкільників.....	22
2.2. Можливості використання інтерактивних форм взаємодії у роботі з дітьми дошкільного віку.....	27
2.3. Методичні рекомендації щодо організації інтерактивної взаємодії як засобу формування комунікативної компетенції.....	33
ВИСНОВКИ.....	39
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	42
ДОДАТКИ.....	46
Додаток А.....	46
Додаток Б.....	47
Додаток В Кодекс академічної доброчесності.....	48
Додаток Г Довідка про перевірку на текстові збіги у Науковій бібліотеці.....	52

ВСТУП

Демократичні процеси в нашій державі активізують впровадження нових суспільних вимог до освіти, зокрема її дошкільної освіти як основи соціокультурного становлення особистості. Про це свідчать основні державні документи в галузі освіти: Закон України «Про дошкільну освіту», Державна національна програма «Освіта» (Україна XXI століття), Базовий компонент дошкільної освіти в Україні, – які спрямовують фахівців з дошкільної педагогіки на пошук оптимальних шляхів особистісного розвитку дошкільників, розкриття механізмів формування їхньої життєвої компетентності як здатності в міру своїх вікових можливостей самостійно виробляти позитивне ставлення до світу, людського оточення і самих себе. Спілкування в даний час займає одне з провідних місць в дослідженнях філософів, соціологів, педагогів і психологів. Суспільство чекає від підростаючого покоління вміння спілкуватися і дискутувати, розрізняти ті чи інші ситуації спілкування, розуміти стан інших людей в різних ситуаціях і на основі цього адекватно вибудовувати свою поведінку, поважати інших людей і вміти проявляти до них співчуття і емпатію. Від того, як складуться відносини дитини в першому в її житті колективі, тобто групі дитячого садка, багато в чому залежить подальший соціальний і особистісний розвиток, а значить, і подальша доля.

В наш час закономірно збільшується інтерес дослідників до проблеми формування ключових компетенцій у дітей дошкільного віку. Це обумовлено новим підходом до оцінки якості навчання, де основним результатом діяльності закладу дошкільної освіти є оволодіння дитиною набором компетенцій – інтегративних міжособистісних характеристик,

які визначають здатність дитини до вирішення різноманітних доступних задач життєдіяльності.

Проблему формування комунікативних компетенцій спеціалісти все частіше аргументують збільшенням числа дітей, які стикаються з труднощами в навчанні. У них низький рівень комунікативного та пізнавального розвитку, емоційна неврівноваженість, труднощі у налагодженні відносин з однолітками і дорослим, погано розвинене мовлення. При цьому мається на увазі діти зі нормальним інтелектом, потенційними можливостями розвитку.

У Базовому компоненті дошкільної освіти, виділено основні напрямки освітньої роботи на етапі дошкільного дитинства. Це – формування комунікативно-мовленнєвої компетентності дитини дошкільного віку, зокрема здатності дитини виражати свої бажання, наміри, а також давати пояснення своїм діям та їх змісту за допомогою мовних і немовних засобів. Показником компетентності є здатність дитини будувати своє мовне спілкування з іншими людьми в різних життєвих ситуаціях [2, с. 15].

Комунікативна компетенція є складним, багатокомпонентним утворенням, яка починає свій розвиток у дошкільному віці. Недосконалість комунікативних вмінь, в свою чергу, не сприяє розвитку мовленнєво-розумової та пізнавальної діяльності, перешкоджає оволодінню знаннями, негативно впливає на особистісний розвиток і поведінку дошкільника. У зв'язку з цим проблема формування комунікативної компетенції дитини є особливо актуальною на сучасному етапі. Теоретичні основи вивчення комунікативної комунікативних компетенцій та їх оцінки досліджували М.С. Каган, С.Л. Рубінштейн, Д.Б. Ельконін.

При виборі критеріїв результативності дошкільної освіти необхідно орієнтуватися на досягнення дітей в розвитку здібностей, на сформованість компетентності, тобто готовності до вирішення нових для них завдань в нових та незвичайних для них ситуаціях. Актуальність проблеми зумовила вибір теми дослідження: «Формування комунікативної компетентності у дітей дошкільного віку засобами інтерактивних форм роботи».

Об'єкт дослідження – процес формування комунікативної компетенції у дітей дошкільного віку.

Предмет дослідження – система інтерактивних форм роботи як засіб формування комунікативної компетенції.

Мета дослідження – дослідити особливості формування комунікативної компетенції засобами інтерактивних форм роботи.

Завдання:

1. Розглянути погляди науковців на формування комунікативної компетенції дітей дошкільного віку

2. З'ясувати особливості комунікації дітей дошкільного віку

3. Визначити поняття «інтерактивні форми роботи з дошкільниками».

4. Виявити рівень сформованості комунікативної компетентності у старших дошкільників.

5. Розкрити можливості використання інтерактивних форм взаємодії у роботі з дітьми дошкільного віку та розробити методичні рекомендації.

З метою визначення сутності основних понять дослідження застосовано метод аналізу й узагальнення філософської, психолого-педагогічної літератури з проблеми дослідження.

Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

РОЗДІЛ І.

Теоретичні аспекти дослідження проблеми формування комунікативної компетенції дітей дошкільного віку

1.1. Погляди науковців на формування комунікативної компетентності дітей дошкільного віку

Теоретичні основи формування комунікативних умінь особистості в філософському аспекті розглядалися в працях А.А. Бодалева, А.А.Брудно, Л.С. Виготського, І.А. Зимової, М.С. Кагана, М.І. Лісіна, Н.І. Шевандрин, Я.А. Яноушек. Вчені вважають, що ключем до успішної діяльності, ресурсом ефективності і благополуччя майбутнього життя дитини, є комунікативна компетенція [9, с.257].

Комунікативна компетентність, як одна з найважливіших характеристик особистості, проявляється в здатності особистості до мовного спілкування та вміння слухати. Сформувані комунікативні вміння, значить, навчити дошкільника ставити запитання і чітко формулювати на них відповіді, уважно слухати і активно обговорювати, розглядати проблеми, коментувати висловлювання співрозмовників і давати їм критичну оцінку, аргументувати свою думку в групі. Це також здатність висловлювати співрозмовнику емпатію, адаптувати свої висловлювання до можливостей сприйняття інших учасників комунікативного спілкування [14, с. 49].

Щоб формування комунікативної компетентності було результативним, більш успішним, щоб створити оптимальні умови для формування компетенції кожного дошкільника, необхідно знати особливості спілкування дітей різного вікового періоду. Белякова Є.Г. і Фомічова І.Г. роблять висновок про те, що головне в спілкуванні

старших дошкільників – це навколишні люди і встановлення відносин з ними, а предметом особливої стурбованості дітей є їх положення в колективі однолітків [39, с. 32]

На думку Олени Смирнової, мовленнєва взаємодія між дошкільниками, здебільшого старшими, має суттєві особливості, що відрізняють її від взаємодії дітей з дорослими [25, с. 99].

Дослідження вчених також показали, що діти не завжди адекватно можуть висловити свої думки, почуття, відчуття, що є перешкодою для встановлення повноцінного контакту між дорослим і дитиною. Незважаючи на це, дошкільний вік є надзвичайно сприятливий для оволодіння комунікативними навичками.

Діти в цьому віці відрізняються особливою чутливістю до мовних явищ, у них з'являється інтерес до осмислення свого мовного досвіду, до вирішення комунікативних завдань. (Е. І. Негневицкая, З.М. Никитенко, Е.А. Ленська, В.І. Верещагіна) [7, с. 35].

Я. Гальперін висуває положення про те, що в основу формування комунікативної компетентності покладений діяльнісний підхід, так як він забезпечує самостійну творчу діяльність кожного дошкільника.

Діяльнісний підхід пропонує використовувати і вчений-психолог В.С. Виготський. Він вважав спілкування головною умовою особистісного розвитку і виховання дітей. Виходячи з концепції психолога, можна стверджувати, що формування комунікативних умінь дітей є одним із пріоритетних завдань освітніх установ, так як результативність та якість процесу спілкування в більшій мірі залежить від рівня комунікативних умінь суб'єктів спілкування. Вчений у своїх дослідженнях також наголошував, що в ході спілкування та спільної діяльності в колективі, формуються основні психологічні структури, що визначають в подальшому весь перебіг психічних процесів особистості

дитини. Вченим було доведено, що ставлення до майбутнього, життєві плани, тимчасова перспектива багато в чому визначається соціальною ситуацією розвитку [9, с. 348].

С.В. Латинцев і В.І. Тесленко виділили такі рівні сформованості комунікативної компетентності:

1) базовий рівень - переважають заучування, репродуктивний рівень завдань, які ефективно використовувати під час проведення експрес-опитувань з пройденого матеріалу;

2) оптимально-адаптивний - дошкільники не володіють в достатній мірі складовими комунікативної компетенції, демонструють готовність до її прояву (хоча нерегулярно) і мають помітним потенціалом;

3) творчо-пошуковий - діти демонструють достатню розвиток комунікативної компетенції, успішно діють в проблемних ситуаціях, готові до адаптації в інформаційному середовищі;

4) рефлексивно-оцінний - дошкільники самостійно виділяють цікаві для них проблеми і організовують комунікативні ситуації для їх вирішення [1, с. 51].

О.Ф.Кармадонова справедливо зазначає, що комунікативна компетенція розвивається безпосередньо в процесі спілкування і тільки регулярне спілкування дає можливість коригувати формування особистості дитини. В якості умов, що впливають на формування комунікативної компетенції, автор виділяє певний стиль спілкування вихователя з дитиною, створення атмосфери довіри і відкритості в колективі однолітків (по К. Р. Роджерсу). Крім того, при таких відносинах людина змінюється і на свідомому, і на глибинному рівні своєї особистості.

Як вважають вчені, в процесі формування комунікативної компетенції дитини повинні виявлятися всі три сторони спілкування: інформативна, пов'язана з передачею і збереженням інформації; інтерактивна, що реалізується в організації взаємодії в спільній діяльності; перцептивна, пов'язана зі сприйняттям, розумінням людини людиною [3, с. 124].

Під мовленнєвою компетенцією учені, зокрема доктор педагогічних наук Алла Богуш, розуміють уміння адекватно, доречно й практично користуватися мовою в конкретних ситуаціях — висловлювати свою думку, бажання, наміри, прохання тощо, застосовуючи для цього мовні, немовні (міміка, жести, рухи), інтонаційні засоби виразності мовлення. Результатом сформованості як мовної, так і мовленнєвої компетенцій є комунікативна компетенція, під якою розуміють, за визначенням Алли Богуш, комплексне застосування мовних і немовленнєвих засобів з метою комунікації, спілкування у конкретних соціально-побутових ситуаціях, уміння орієнтуватись у ситуації спілкування, ініціативність у спілкуванні [4, с.6].

1.2. Особливості комунікації дітей старшого дошкільного віку

Спілкування – основна умова розвитку дитини, важливий фактор формування особистості, спрямований на пізнання та оцінку самого себе за допомогою інших людей.

Потреба в спілкуванні закладена в дитині самою природою. На різних вікових етапах спілкування виконує свої актуальні функції. Навіть на такому нетривалому періоді як дошкільне дитинство змінюється характер і мотиви комунікації. По-перше, поступово розширюється коло спілкування, з яким дитина взаємодіє.

Перш за все, це дорослі люди, які все пояснюють, допомагають. Але з часом у дошкільника активізується інтерес до спілкування з такими ж дітьми, як він сам.

По-друге, змінюється предметність спілкування. На зміну комунікаціям на основі практичних дій приходить розумове спілкування. Прогрес спілкування в дошкільному віці продовжується і надалі, привносячи нові мотиви у необхідності спілкуватися з дорослими або однолітками [21, с.185].

В процесі комунікації перед дитиною виникає необхідність домовитися, заздалегідь спланувати свою діяльність. Відбувається становлення суб'єктивного відношення до інших дітей, тобто вміння бачити в них рівну собі особистість, враховувати їх інтереси, готовність допомагати. Діти не завжди можуть адекватно висловити власні думки, почуття, враження, що є перешкодою для успішної соціалізації, для встановлення повноцінного контакту між дітьми, між дорослим і дитиною [36, с.95].

В дошкільному віці світ дитини вже не обмежується колом родини. Значущі для нього люди тепер і інші діти, однолітки. По мірі дорослішання дитини важливішими для нього неї стають контакти і конфлікти з однолітками. Контакт з однолітками приносить ні з чим незрівнянну радість. Тільки з однолітками діти вчаться бути нарівні, а це означає, будувати особисті відносини, які вони не можуть мати з дорослими. Емоційна напруга і конфліктність старших дошкільників значно вищі, ніж серед дорослих. Батьки та вихователі іноді не підозрюють про ті почуття та емоції, які переживають їх діти.

Вони не надають особливого значення дитячій дружбі, сваркам, образам. Мовленнєва взаємодія насичена яскравою емоційністю. Під час спілкування дошкільників можна спостерігати більше

експресивно-мімічних проявів, виразних інтонацій, нестандартність та відсутність правил і норм. З однолітками діти використовують дуже несподівані, непередбачувані слова, словосполучення, фрази, їм важливіше висловити власну думку, ніж слухати товариша, вони перебивають співрозмовника, розповідають про своє, а відповіді напарника не завжди цікавлять і беруться до уваги.

Тому у дошкільному віці профілактика труднощів в міжособистісній сфері набуває більшої актуальності, так як цей вік є сензитивним для оволодіння знаннями, вміннями і навичками, які сприяють ефективній взаємодії з оточуючими людьми, іншими словами, формуванню комунікативної компетентності [38, с. 5].

Комунікативна компетентність обумовлена індивідуальними особливостями, соціальними умовами і предметно-практичною діяльністю, організацією педагогічного процесу у закладі дошкільної освіти, специфікою простору спілкування і може бути показником опанування дитиною культури мовленнєвої комунікації [29, с. 16].

Невміння дітей організувати спілкування провокує особистісні та поведінкові порушення, що сприяють появі замкнутості або почуття незадоволеної людини. Як показує практика, цілеспрямоване формування комунікативних компетентностей у дошкільників часто залишається поза увагою педагога. Діти не вміють домовлятися, часто сваряться, не намагаються почути один одного, агресивні. Конфліктні ситуації не тільки перешкоджають нормальному спілкуванню дітей, але і заважають освітньому процесу в цілому [37, с. 60].

У цей час дитина здатна до поза ситуативного спілкування, ніяк не пов'язаним з тим, що відбувається тут і зараз. Діти розповідають один одному про те, де вони були і що бачили, діляться своїми планами або уподобаннями, дають оцінки якостям та вчинкам інших дітей. У цьому

віці між ними вже можливо спілкування в звичному розумінні цього слова. Воно не пов'язане з іграми та іграшками. Діти можуть довго просто розмовляти (чого не вміли в молодшому дошкільному віці), не здійснюючи при цьому ніяких практичних дій. Істотно змінюються і відносини між ними. Значно зростають дружелюбність і емоційна залученість дитини у діяльність і переживання однолітків. Часто старші дошкільнята уважно спостерігають за діями однолітків та емоційно включаються в них. Досить часто навіть всупереч правилам гри вони прагнуть допомогти однолітку, підказати йому правильний хід. У старших дошкільників з'являється вміння бачити в партнері не тільки його іграшки, помилки або успіхи, але і його бажання, уподобання, настрої. Діти цього віку вже не тільки розповідають про себе, а й звертаються з питаннями до однолітка: їм цікаво, що він хоче робити, що йому подобається, де він був, що бачив. У цих наївних питаннях відбивається зародження безкорисливого, особистісного ставлення до іншої людини. До шести років у багатьох дітей виникає бажання допомогти однолітку, подарувати або поступитися йому у чомусь. Зловтіха, заздрість, конкурентність виявляються рідше і не так гостро, як в п'ятирічному віці. Іноді діти вже здатні співпереживати як успіхам, так і невдачам ровесників. Така емоційна прихильність в дії однолітків свідчить про те, що ровесники стають для дитини не тільки засобом самоствердження і порівняння з собою, не тільки бажаними партнерами. На перший план виходить інтерес до однолітка як до самоцінної особистості, важливою і цікавою, незалежно від її досягнень, якими вона володіє [40, с. 164].

До кінця дошкільного віку між дітьми виникають стійкі прихильності, з'являються перші паростки дружби. Дошкільнята збираються в невеликі групи (по 2-3 людини) і надають явну перевагу

своїм друзям. Конфлікти та проблеми виникають в основному у зв'язку з тим, «хто з ким дружить». Дитина може серйозно переживати відсутність взаємності в таких відносинах. Психологічна допомога батьків в даному випадку дуже важлива. Дитині необхідно з кимось поділитися своїми бідами, висловити свої образи. Серйозне і співчутливе ставлення близьких дорослих, їх рада, підтримка допоможуть дитині пережити ці перші переживання і знайти собі друзів. Тим більше, що діти сваряться і миряться дуже легко і, як правило, швидко забувають образи. Така в загальних рисах вікова логіка розвитку відносини до однолітка в дошкільному віці [35, с. 50].

До 6 років у багатьох дітей значно зростає емоційна прихильність до діяльності та переживань інших. Для них важливо, що і як робить інша дитина (у що грає, що малює, які книжки дивиться), не для того, щоб показати, що я краще, а просто так, тому що цей інший стає цікавий сам по собі. Іноді навіть всупереч прийнятим правилам вони прагнуть допомогти іншому, підказати йому правильний хід або відповідь. Все це свідчить про те, що думки і дії старших дошкільників спрямовані не тільки на позитивну оцінку дорослого і не тільки на підкреслення власних переваг, але і безпосередньо на іншу дитину, на те, щоб їй було краще [31, с. 243].

У старшому дошкільному віці ставлення до однолітків стає більш стійким, не залежне від конкретних обставин взаємодії. Вони найбільше піклуються про своїх друзів, вважають за краще грати з ними, сидіти поруч за столом, проводити час на прогулянці тощо. Друзі розповідають один одному про те, де вони були і що бачили, діляться своїми планами або уподобаннями, дають оцінки якостям та вчинкам інших.

Таким чином, у дитини шести років переважає вища форма комунікативної діяльності – поза ситуаційне-особистісне спілкування.

Яскрава характеристика спілкування однолітків полягає в його надзвичайної емоційної насиченості [28, с. 110].

Спілкування дитини старшого дошкільного віку в більшості випадків становить лише частину більш широкої взаємодії дитини і дорослого, відповідного іншим потребам дітей. Тому розвиток мотивів спілкування відбувається в тісному зв'язку з основними потребами дитини, до яких ми відносимо потреба в нових враженнях, в активній діяльності, у визнанні та підтримці оточуючих. На цій основі виділяємо три основні категорії мотивів спілкування – пізнавальні, ділові та особистісні [17, с. 24].

Таким чином, взаємовідносини з оточуючими, що формуються у дітей в процесі тієї чи іншої діяльності, характеризуються наступним. Якщо задовольняється допитливість дитини, її потреба в особистісному спілкуванні та спільній діяльності з дорослими, виникають почуття довіри до оточуючих, певна широта соціальних контактів. Діти, наприклад, кажуть, що в разі ускладнень, вони звернуться за допомогою до тата з мамою, а в дитячому саду – до вихователів і друзів. Якщо ж потреба в спілкуванні задовольняється недостатньо, у дитини складаються почуття недовіри до дорослих та однолітків. Виховуючись в старшій групі, дитина набуває вміння спостерігати за грою однолітків, просити їх про щось, дякувати. Але форми ввічливого поведіння їй ще треба освоювати. Діти користуються ними переважно в діяльності, організованій дорослим, або коли виконують ту чи іншу роль в грі. Не всі вміють вчасно надавати допомогу один одному, узгоджувати свої дії. Далеко не всі виявляють організаторські вміння. Всьому цьому дошкільники повинні навчитися в старшій групі [26, с. 94].

1.3. Зміст поняття «інтерактивна взаємодія»

Одна з важливих для дошкільного віку діяльність – це спілкування. Воно – необхідна умова розвитку особистості. Тому завдання педагога і вихователя – спеціально організувати цю діяльність, створюючи всередині неї атмосферу співробітництва, взаємної довіри – дітей один з одним, дітей та дорослого. Дошкільники повинні вміти усвідомлювати отриману інформацію, застосовувати в певних життєвих умовах; думати, розуміти, висловлювати власну думку. Рішенням задачі є використання педагогом та вихователем інтерактивних методів. Сенс поняття «інтерактивні методи» складається з понять «метод» і «інтерактивний». Метод – спосіб цілеспрямованої взаємодії педагога та дітей для вирішення педагогічних завдань. У понятті ж «інтеракції» можна виділити два доданки: «інтер» - між, «акція» - посилена діяльність між ким-небудь.

Таким чином, інтерактивні методи – це посилена педагогічна взаємодія, взаємовплив учасників педагогічного процесу [34, с. 75].

Інтерактивний – означає здатність взаємодіяти або перебувати в режимі бесіди, діалогу з чим-небудь (наприклад, комп'ютером) або ким-небудь (людиною). Отже, інтерактивне навчання – це, перш за все, діалогове навчання, побудоване на взаємодії дітей з навчальним оточенням, освітнім середовищем, яке служить місцем освоєння досвіду, в ході якого здійснюється взаємодія педагога та вихованця.

Інтерактивне навчання дошкільників – це особлива форма організації освітньої діяльності, головною метою якої є забезпечення зручних умов для взаємодії, при цьому кожна дитина відчуває свої успіхи, і виконуючи будь-яку інтелектуальну роботу, досягає максимальної продуктивності [13, с. 230].

Формування особистості та її становлення відбувається у процесі навчання, при цьому дотримуватись певних умов:

- 1) створення позитивного настрою;
- 2) відчуття позитивної атмосфери в колективі;
- 3) усі присутні мають відчувати себе активними учасниками процесу навчання та розвитку.

Сутність інтерактивних методів полягає в тому, що навчання відбувається у взаємодії всіх дітей, включаючи педагога. Ці методи найбільш відповідають особистісно-орієнтованому підходу в навчанні. Вони передбачають співнавчання, причому, і дитина, і педагог, і вихователь є суб'єктами навчального процесу. При цьому вихователь часто виступає лише в ролі організатора процесу навчання, лідера групи, творця умов для ініціативи дошкільників [8, с. 54].

Освітній процес, в основі якого лежить інтерактивне навчання, організований таким чином, що практично всі діти опиняються втягнутими в процес пізнання, вони мають можливість розуміти і рефлексувати з приводу того, що вони знають та думають. Спільна діяльність дошкільників в процесі пізнання, освоєння навчального матеріалу означає, що кожен вносить свій особливий індивідуальний внесок, йде обмін знаннями, ідеями, способами діяльності.

Одна з цілей інтерактивного навчання полягає в створенні комфортних умов навчання, таких, при яких той, якого навчають відчуває свою успішність, свою інтелектуальну спроможність, що робить продуктивним і ефективним весь процес навчання. Інтерактивна діяльність передбачає організацію і розвиток діалогового спілкування, яке веде до взаємодії, взаєморозуміння, до спільного вирішення і прийняття найбільш загальних, але значимих для кожного учасника завдань [6, с. 70].

У ході взаємодії у дошкільника складається модель світу і образ власного «Я». Тому є дуже важливим ефективна організація і керівництво зі сторони вихователя.

Особливості інтерактивного навчання полягають у наступному.

По-перше, інтерактивна педагогічна взаємодія характеризується високим ступенем інтенсивності спілкування його учасників, їх комунікації, обміну діяльностями, зміною та різноманітністю їх видів, форм і прийомів.

По-друге, інтерактивне навчання засноване на прямій взаємодії дітей зі своїм досвідом та досвідом своїх друзів, так як більшість інтерактивних вправ звертається до досвіду самої дитини. Нове знання, вміння формуються на основі та у зв'язку з таким досвідом.

По-третє, в ході діалогового спілкування в учасників формується вміння критично мислити, міркувати, вирішувати суперечливі проблеми на основі аналізу почутої інформації та обставин, вони вчаться зважувати альтернативні думки, приймати продумані рішення. При такій організації роботи дитина може не тільки висловити свою думку, погляд, дати оцінку, а й, почувши доказові аргументи «колег», відмовитися від своєї точки зору або істотно змінити її [23, с. 35].

При цьому вихователь має бути сам прикладом та взірцем для дітей. Проте тільки спілкування з однолітками може створювати умови для мовленнєвої творчості та індивідуального прояву кожного дошкільника.

Інтерактивність виробляє у дитини відповідальність, самокритичність, розвиває творчий підхід до вирішення проблем, навчає правильно та адекватно оцінювати свої сили. Основний елемент інтерактивного заняття – діалог.

Форми організації інтерактивної взаємодії:

- 1) індивідуальна (кожен учасник виконує завдання самостійно);
- 2) парна (завдання виконується в парі);
- 3) групова (завдання виконується в підгрупах);
- 4) колективна або фронтальна (всі учасники виконують завдання одночасно);
- 5) планетарна (група учасників отримує загальне завдання, наприклад, розробити проект; розбивається на підгрупи, кожна з яких розробляє свій проект, потім озвучує свій варіант проекту; після цього вибирають кращі ідеї, які становлять спільний проект) [22, с. 9].

В даний час методистами і педагогами-практиками розроблено чимало форм і методів групової роботи.. Найбільш відомі з них:

- інтерактивні та рольові ігри;
- «мозковий штурм»;
- дискусії та дебати;
- метод проектів;
- метод асоціацій.

Ці форми та методи ефективні в тому випадку, якщо на занятті обговорюється якась проблема в цілому, про яку у дітей є початкові уявлення, отримані раніше на заняттях або в життєвому досвіді. Крім того, обговорювані теми не повинні бути закритими або дуже вузькими [19, с. 8].

Для дошкільників більш придатними методами навчання є ігри. Характерна відмінність рольової гри – умовність дій, що робить спілкування жвавим і захоплюючим. Мета гри – розвиток навичок і відносин, а не поглиблення знань. Методики проведення рольових ігор сприяють розвитку навичок критичного мислення, вирішення проблем, відпрацювання різних варіантів поведінки в проблемних ситуаціях, вихованню розуміння інших людей.

Через гру діти можуть краще зрозуміти власні дії в реальному житті, позбутися страху за наслідки своїх помилок [10, с. 66].

Головне в організації інтерактивної гри з дошкільниками – створення умов для здобуття значимого для них досвіду соціальної поведінки. Під інтерактивною грою розуміється не просто взаємодія дошкільників один з одним та педагогом, а спільно організована пізнавальна діяльність соціальної спрямованості. У такій грі діти не тільки дізнаються нове, але і вчаться розуміти себе та інших, набувають власного досвіду. Існує багато варіантів інтерактивних ігор, але спосіб їх проведення досить універсальний.

Дітей інформують про правила гри, дають їм чіткі інструкції.

В процесі гри діти взаємодіють один з одним для досягнення поставленої мети. Якщо певні етапи викликають складнощі, педагог коригує дії дошкільників.

Після закінчення гри, після невеликої паузи, покликаної зняти напругу, аналізуються результати, підводяться підсумки. Аналіз складається з концентрації уваги на емоційному аспекті – на почуттях, які відчували дошкільнята, і обговорення змістовного аспекту (що сподобалося, що викликало утруднення, як розвивалася ситуація, які дії здійснювали учасники, яким є результат).

Важливо, щоб діти отримували задоволення від гри, спробувавши себе в новій ситуації. Не слід плутати інтерактивну гру з рольовою і діловою грою. Рольова гра по суті своїй нагадує театр: в ній рішення проблеми не є основним; головне, є ті, хто розіграє ролі, і спостерігачі. У процесі ділової гри відбувається формування навичок на основі придбаного досвіду і особистісних якостей [5, с. 14].

В умовах навчального процесу ситуація задається педагогом. Предметом мовної діяльності є думки, які виражаються в зв'язку з

певними мотивами в межах певної теми. Спонування до мови може бути внутрішнім (котрий з потреб самої людини) і зовнішнім (що виходить від іншої особи). Особливу увагу слід приділити таким формам:

- бесіди з дітьми;
- використання художнього слова;
- комплімент, як один із видів заохочення;
- відтворювання ігрових проблемних ситуацій і вправ;
- драматизація окремих творів.

Це формує у дітей норми і правила спілкування, викликає бажання вступати в контакт, попереджує негуманний прояв емоцій (Додаток А) [27, с. 12].

Деякі видатні педагоги підкреслюють, що проблема полягає в тому, що не всі люди уявляють собі, яким чином можуть бути реалізовані ті чи інші комунікативні акти. З цього випливає, що для того, щоб здійснювати ці комунікативні акти, необхідно володіти певними навичками та вміннями. Відповідно, в процесі навчання, повинна бути заздалегідь визначена цільова установка на формування комунікативної компетентності особистості, а значить повинні бути визначені методи і засоби її формування [16, с. 24].

РОЗДІЛ II.

Методичні засади формування комунікативної компетенції дітей дошкільного віку засобами інтерактивних форм роботи

2.1. Визначення рівня сформованості комунікативної компетенції у старших дошкільників

Констатувальний етап експерименту проходив у Херсонському ясла-садок №41 санітарного типу для дітей із туберкульозною інфекцією.

Діагностика проводиться відповідно до вимог програми виховання і навчання в дитячому саду комунікативні навичок і містить критерії та показники рівнів сформованості комунікативної компетенції у дітей старшого дошкільного віку: спілкування з дорослим, спілкування з однолітками.

Діагностика проведена з дітьми старшої групи, в складі 10 осіб.

Спостереження за дитиною впродовж трьох тижнів практики.

Мета: виявити здатність дитини взаємодіяти з оточуючими людьми, під час спілкування з однолітками, дорослими, членами родини в різних ситуаціях, обирати відповідні способи спілкування в різних життєвих ситуаціях.

Оцінка результатів:

Високий рівень (3 бали) – дитина уникає суперечок, намагається знайти вирішення проблеми, віддає перевагу партнерським відносинам, використовує слова-пояснення, вибачення, звертання.

Середній рівень (2 бали) – дитина знає межі прийнятої та не прийнятої поведінки, але не завжди використовує їх, знає та час від часу використовує слова-пояснення, привітання, звертання.

Низький рівень (1 бал) – дитина не уникає гострих суперечок, не може вийти з складних ситуацій без допомоги вихователя, рідко використовує слова-пояснення, звертання, вибачення.

Для оцінки рівня розвитку вміння розуміти емоційний стан однолітків, дорослих, розповідати про них по запропонованим варіантам дослідження здійснювалося за допомогою методики О. В. Дибіна «Відображення почуттів» .

Мета: виявити вміння дітей розуміти емоційний стан іншої людини; розповідати про нього.

Зміст: Діагностика проводиться індивідуально.

Дітям пропонується розглянути сюжетні картинки, на яких зображені діти і дорослі в різних ситуаціях і відповісти на питання:

- Хто зображений на картинці?
- Що вони роблять?
- Як вони себе почувають? Яке у них настрої?
- Як ти здогадався про це?
- Як ти думаєш, що буде далі?

Оцінка результатів:

Високий рівень (3 бали) – дитина самостійно, правильно визначає емоційні стани однолітків та дорослих, пояснює їх причину, робить прогнози подальшого розвитку ситуації;

Середній рівень (2 бали) – дитина справляється із завданням за допомогою дорослого;

Низький рівень (1 бал) – дитина не може визначити емоційні стани зображених на картинках людей, не може пояснити їх причину, припустити подальший розвиток ситуації.

Методика «Бесіда з дитиною».

Мета: дослідити вміння дітей використовувати загальноприйняті формули мовленнєвого етикету під час взаємодії з іншими учасниками мовленнєвого процесу (звертання, привітання, прощання, вибачення, подяка)

Питання:

1. Які ввічливі слова ти знаєш?
2. Які ввічливі слова ти скажеш, зустрівши на вулиці дорослу людину?
3. Які слова ти використовуєш, коли хочеш попросити про допомогу?
4. Які слова кажуть, коли прощаються?
5. Які ввічливі слова ти вживаєш, коли спілкуєшся з батьками, вихователем?
6. Які слова ти використовуєш, якщо образив когось?

Рівні оцінювання:

Високий рівень (3 бали) – дитина дає відповідь на всі запитання чітко, швидко, розгорнуто, словниковий запас різноманітний.

Середній рівень (2 бали) – дитина дає відповідь майже на всі запитання, при цьому просить час, щоб подумати над відповіддю, іноді плутається, словниковий запас менш різноманітний.

Низький рівень (1 бал) – дитині складно давати відповідь на запитання, вона повторює одні і ті ж формули етикету, за відведений час не дає розгорнуту відповідь.

Методика «Рукавички» (Г.А. Цукерман)

Мета дослідження: вивчення відносин дітей з однолітками та комунікативних умінь.

Хід роботи: проводиться у вигляді гри. Для проведення з паперу вирізують рукавички з різними незафарбованими візерунками. Кількість

пар рукавичок відповідає числу пар учасників. Дітям, які сидять парами, дають кожному по одному зображенню рукавички і просять прикрасити їх однаково, щоб вони склали однакову пару. Діти можуть самі придумати візерунок, кольори, але спочатку їм треба домовитися, обговорити між собою, який візерунок вони будуть малювати. Важливо це робити разом з напарником. Кожна пара дітей отримує зображення рукавичок у вигляді силуету (на праву і ліву руку) і однакові набори кольорових олівців.

Рівні оцінювання:

Високий рівень (3 бали): рукавички прикрашені однаковим або дуже схожим візерунком. Діти активно обговорюють можливий варіант узору; доходять згоди щодо способу розфарбовування рукавичок; порівнюють способи дії та координують їх, будуючи спільну дію; стежать за реалізацією прийнятого задуму.

Середній рівень (2 бали): схожість часткова – окремі ознаки (колір або форма деяких деталей) збігаються, але є й помітні відмінності, намагаються домовитися один з одним, але часто перебивають та відстоюють власні ідеї.

Низький рівень (1 бал): в узорах явно переважають відмінності або взагалі немає подібності. Діти не намагаються домовитися, обговорити; кожен наполягає на своєму, вони відмовляються від допомоги, при зауваженні вихователя наполягають на своєму.

Результати емпіричного дослідження рівнів комунікативної компетенції представлені в таблиці 2.2.1

№	П.І.	Ст.	Спостереження		Відображення почуттів		Бесіда з дитиною		«Рукавички»	
			бал	рівень	бал	рівень	бал	рівень	бал	рівень
1	Андрій М.	ч	2	С	2	С	2	С	1	Н
2	Богдан О.	ч	3	В	3	В	2	С	3	В
3	Данило С.	ч	1	Н	2	С	1	Н	1	Н
4	Кіра Т.	ж	2	С	2	С	3	В	2	С
5	Ліна П.	ж	2	С	3	В	2	С	2	С
6	Назар К.	ч	1	Н	2	С	1	Н	1	Н
7	Олег В.	ч	2	С	2	С	2	С	2	С
8	Ольга Х.	ж	3	В	2	С	3	В	3	В
9	Роман Л.	ч	2	С	1	Н	3	В	2	С
10	Тимур О.	ч	2	С	2	С	1	Н	1	Н
	Всього	10	2	С	2.1	С	2	С	1.8	Н/С

Аналіз отриманих результатів показав, що всі показники комунікативних компетенцій (спостереження, відображення почуттів, бесіда з дитиною) сформовані на середньому рівні, методика «Рукавички» показала, що рівень сформованості комунікативних компетенцій між низьким та середнім рівнем.

Частотний аналіз розділу показників рівня сформованості комунікативних навичок представлений в таблиці 2.2.2.

Частотний аналіз показників сформованості комунікативних компетенцій

Види діяльності	Рівні					
	високий		середній		низький	
	Кількість	%	Кількість	%	Кількість	%
1. Спостереження	2	20%	6	60%	2	20%
2. Відображення почуттів	2	20%	7	70%	1	10%
3. Бесіда з дитиною	3	30%	4	40%	3	30%
4. Рукавички	2	20%	4	40%	4	40%
Всього	2.25	22.5%	5.25	52.5 %	2.5	25%

Висновок:

1. Рівень сформованості комунікативних компетенцій в цілому відповідає вимогам діючої державної програми навчання і виховання «Дитина» та віковим можливостям дітей. Окремі діти із задоволенням виконують завдання, спілкуються, дають відповіді на запитання. Проте є відсоток дітей, які потребують додаткової уваги вихователя у питанні формування здатності до взаємодії.

2.2. Можливості використання інтерактивних форм взаємодії у роботі з дітьми дошкільного віку

Інтерактивні технології мають специфічні методи здійснення навчального процесу. Для розвитку мовленнєвої взаємодії часто використовують мовленнєві вправи в одночас з використанням інтерактивних методів. Такі вправи вихователь використовує не лише на заняттях, але і під час різних режимних заходів. Ігрова форма спонукає дошкільників до активної мовленнєвої діяльності. Це дає змогу створити такі умови, за яких дошкільники набувають необхідний досвід у комунікативній діяльності [20, с. 19].

Роблячи акцент на використання інтерактивних методів навчання в дошкільних освітніх установах, необхідно використовувати такі методи:

1. Дидактична гра грає важливу роль серед педагогічних засобів активізації процесу навчання. Мета дидактичної гри – виконання дитиною дії, аналогічні тим, які мають місце в реальному житті. Головне завдання – здійснити накопичення, актуалізацію та трансформацію в знаннях, уміннях і навичках, накопичення особистого досвіду і творчий розвиток особистості. Основний принцип – дотримання певної структури і правил гри. Залучення в дидактичну гру, ігрове освоєння знань, умінь і навичок сприяє системному і цілісному оволодінню комунікативними компетентностями.

Метод проектів – метод проблемного навчання. Мета методу - стимулювати інтерес дитини до певних проблем та розв'язувати їх через діяльність, детальна розробка проблеми, яка повинна завершитися цілком реальними, відчутними практичними результатами, застосування набутих знань та розширення можливостей у дошкільників самореалізації. Головне завдання – надання дошкільникам можливості самостійного придбання знань в процесі вирішення практичних задач або проблем, що вимагає інтеграції знань з різних предметних областей.

Основний принцип – самостійність в діях кожної дитини. Вихователю в межах проекту відводиться роль розробника, координатора, експерта, консультанта. Як показує практика, дошкільники з великим задоволенням виконують вказані завдання, запропоновані вихователем, якщо ці завдання задовольняють їх потребу в ігровій активній діяльності.

Дитяча проектна діяльність має свої особливості, а саме вікові розмежування. До п'яти років діяльність розглядають на наслідувально-виконавському рівні. Це обумовлено тим, що у дитини відсутній необхідний життєвий досвід, який не дає змогу в повній мірі проявити самостійність у виборі проблеми та способів розв'язання. Вже до кінця п'ятого року життя дошкільники отримують певний досвід, який дає їм змогу перейти на новий рівень проектування, це вже і є справжньою проектною діяльністю дитини [33, с. 10].

2. Рольова гра – це інтерактивний метод, який дозволяє навчатися на власному досвіді шляхом спеціально організованого і регульованого «проживання» життєвої ситуації. Рольова гра – форма моделювання дитиною соціальних відносин: вільна імпровізація, що не підпорядкована жорстким правилам і незмінним умовам. Проте, довільно розігруючи різні ситуації, діти відчують і поведуться так, як повинні надходити люди, чії ролі вони беруть на себе. У рольових іграх діти вступають в різноманітні контакти між собою та з власної ініціативи мають можливість будувати свої взаємини значною мірою самостійно, стикаючись з інтересами своїх партнерів і привчаючи зважати на них у спільній діяльності.

Ця методика сприяє розвитку навичок критичного мислення, комунікативних навичок, навичок вирішення проблем, відпрацювання

різних варіантів поведінки в проблемних ситуаціях, вихованню розуміння, співчуття до інших людей.

3. Мозковий штурм. У дитячому садку може бути використаний як групове обговорення з метою формування у дітей вміння давати велику кількість ідей в рамках заданої теми, а також для навчання критичному ставленню до результатів обговорення, вмінню вибрати оригінальне рішення задачі.

Як зауважив Л.С. Виготський, дошкільник приймає програму в тій мірі, в якій вона стає його власною. Ми повертаємося до відомої формули – йти від дитини. Нехай генієм буде дитина, позбавлена усіляких стереотипів про своє пізнання світу. З дітьми мозковий штурм може виникнути незаплановано при вирішенні будь-якої задачі (побутової або казкової), під час гри-заняття, під час обговорення вчинку, випадку з життя або події з художнього твору. Особливість проведення мозкового штурму з дітьми в тому, що вони самі по ходу обговорення коректують висловлені ідеї, аналізують їх [12, с. 9].

Правила мозкового штурму – ситуація, коли виключають будь-яку критику, це проведення спільного аналізу ідей, заохочення найнеймовірніших ідей, велика кількість відповідей і пропозицій, а також поліпшення чужих ідей.

Мозковий штурм проводиться з групою дітей не менше 5 і не більше 30 осіб. Не варто тиснути на дітей такими словами як «давайте швидше», «думайте самі», «це неправильно». Будь-яка думка та версія гідні розгляду. Крім того, діти вчать мислити поступово, а завдання педагога – допомогти, а не змусити. Не треба забувати про похвалу. Звичайно, вона повинна бути щирою і конкретною. Нехай діти відчувають себе впевнено в спілкуванні та висловлюють свої найсміливіші ідеї. Основою повинні стати ті знання та поняття, якими

діти добре володіють. Щоб побудувати ланцюжок гіпотез, потрібно мати повне уявлення про це завдання та ситуацію.

Головне, не ухвалювати рішення замість дитини, а вчити її мислити та аналізувати ситуацію з різних сторін, з точки зору ефективності.

Цей метод розвиває у дитини здатність аналізувати, надає стимулюючу дію на творчу активність в пошуку нових відповідей, показує, що будь-яку проблему можна вирішити, виробляє у них активну життєву позицію, що дуже актуально в сучасному житті.

Необхідно враховувати вікові особливості дітей при підборі тем:

- для дітей 3-4 років вони повинні бути взяті з найближчого побутового оточення (Наприклад, як уберегти продукти від шкідників);

- для дітей 4-5 років проблемна ситуація із загостреним протиріччям (Наприклад, собачку треба вигулювати взимку, але якщо у неї дуже коротка шерсть, вона змерзне. Як вчинити?);

- для дітей 5-7 років в темах передбачаються елементи фантазії. Проблеми формуються самими дітьми. Обговорення може бути різноплановим залежно від ініціативи дітей (Як зберегти шматочок зими влітку).

Інколи діти лише повторюють раніше висловлену ідею, не пропонуючи власного варіанту. Треба повторити запитання дитині особисто, задати навідні питання, звернутися до самого кмітливого або до самого жвавого із дітей. Якщо не вдалося встановити процес генерування ідей, значить, запропонована тема дітей не надихнула, їм нудно або вони бояться брати участь в обговоренні [32, с. 115].

5. Дискусії та дебати. Чітко структурований метод роботи, колективного обговорення будь-якого складного питання, у ході якого діти висловлюють власні думки щодо певної теми, ці думки

обговорюються у колі один одного, дошкільники можуть задавати питання один одному, відповідати на них, разом шукаючи відповідь на питання. До дискусій залучаються всі діти. Наприкінці дискусії формується єдине колективне рішення задачі або проблеми. Питань необхідно пропонувати не більше 4-5. Формулювати їх треба так, щоб у дитини була можливість висловити різні погляди відносно висунутої проблеми. Діти вчаться висловлювати власну думку: «Я вважаю», «На мій погляд», «Я згоден, але», «Я не згоден, тому що...». Діти можуть розділитися на групи та обговорювати питання з різних позицій, наприклад, з точки зору різних соціальних груп: діти, вихователі, професії. Висувають ідеї та обговорюють, як різні чинники впливають на людину та оточуючих (Додаток Б) [11, с. 11].

Дебати – це спеціально організований публічний обмін власними думками між сторонами з актуальної теми. Це різновид дискусії, учасники спрямовують докази на переконання в своїй правоті третьої сторони, а не один одного.

6. Метод асоціацій. Асоціювання – це здатність зв'язувати щось з чимось у широкому сенсі, тобто асоціація – це своєрідний зв'язок між двома і більше явищами. Це можуть бути :

- вільні асоціації, пов'язані з предметними образами;
- предметні асоціації;
- колірні асоціації. Вихователь називає будь-який колір і запитує у дітей, про який предмет вони подумали, або навпаки педагог пропонує дітям подивитися на малюнок і сказати який колір спав їм на думку і пояснити чому);
- звукові асоціації, широко використовують аудіозаписи різних звуків, мелодій, шумів. При цьому можна використовувати мішечки, в яких знаходяться предмети, що породжують звуки. Порядок роботи

лишається незмінним: вихователь пропонує дітям прослухати обраний звук, після чого запитує дітей, про що вони подумали, почувши цей звук;

- тактильні асоціації, найчастіше використовують тактильні таблиці, які обклеєні різними матеріалами, вони допомагають дітям збагатити уявлення про довколишній світ, а також розширюють словниковий запас;

- нюхові асоціації;

- смакові асоціації.

Слід зазначити, що асоціативне мислення є не лише фундаментом хорошої пам'яті, але і сприяє розвитку творчої уяви. Якщо вихователь допомагає дитині розвивати асоціативне мислення, якомога раніше, то згодом діти будуть успішними і зможуть знаходити нестандартні рішення в навчанні, в життєвих ситуація, також це спонукатиме до мовленнєвої активності, збільшення словникового запасу [30, с. 164].

2.3. Методичні рекомендації щодо організації інтерактивної взаємодії як засобу формування комунікативної компетентності

Організуючи комунікацію дошкільників, вихователь має навчити дітей дотримуватись певних правил позитивного спілкування та взаємодії:

- поважати співбесідника, адже базовими потребами кожного дошкільника є потреба у визнанні, значущості та повазі – проявляти повагу можливо по різному, надавати право вибору, схвалювати досягнення, не заважати висловлювати думку;

- проявляти інтерес до проблеми співбесідника – інтерес має бути щирим і виражатися за допомогою слів, жестів, адже байдужість до товариша гальмує мовленнєву взаємодію [15, с. 63].

Впровадження інтерактивних методів у роботу з дітьми відбувається поступово, враховуючи вікові особливості дошкільників.

Основні принципи організації інтерактивної взаємодії :

1) Свобода вибору – можливість кожного дошкільника вибирати те, що йому подобається і висловлювати власну думку.

2) Принцип відкритості – давати не тільки знання, але і показувати їх кордони. Ставити дошкільників перед проблемами, рішення яких лежить поза межами досліджуваного питання.

3) Принцип діяльності – навчання через досвід. Створювати умови для дослідження меж застосування отриманих знань.

4) Принцип ідеальності – надання можливості подальшої взаємодії і взаємозбагачення новою інформацією в освітньому процесі.

5) Зворотній зв'язок – регулярно контролювати процес навчання за допомогою розвинутої системи зворотнього зв'язку: підводити підсумки дня, оцінювати проведення заходів [24, с. 46].

Для того, щоб діти навчилися приходити до колегіальної згоди, можна їм запропонувати виконання завдань. Ці завдання мають форму інтерактивної взаємодії.

Гра «Підбери пропущене слово». Діти розміщуються у колі. Вихователь розпочинає фразу «Вода взимку у річках замерзає, а влітку...», «Сніданок люди вживають зранку, обід.....», «Сервірувати стіл – означає.....», «Пересуватися по місту можна на автомобілі, на автобусі, на....»

Вихователь після проголошення фрази передає комусь із дітей іграшку. Дитина повинна закінчити речення. Якщо не вдається підібрати свій варіант, можна звернутися за допомогою до іншої дитини.

Вправа «Відгадай, що і де сховано».

Діти уважно розглядають предмети, розкладені на столі, запам'ятовують їх. Предметів або іграшок може бути 5-6, бажано, щоб вони мали різні розміри, кольори, фактуру. Потім вони заплющують очі, вихователь розкладає ці предмети у «схованки». Після цього діти по черзі починають відгадувати, який предмет і де може бути схований. Не бажано повторювати вже озвучені варіанти. Діти повинні уважно слухати кожну пропозиції та висловлювати своє припущення. Ця вправа вчить дітей слухати один одного, висловлювати припущення, погоджуватися або не сприймати думку інших дітей. Але робити це коректно.

Дуже важливо сформувати у дітей потребу в спілкуванні з іншими дітьми або дорослими. При цьому треба домогтися розуміння слова «спілкування». У цьому може допомогти гра-вправа «Ехо».

Звучить речення, фраза. Її може вимовлять будь-хто з дітей або дорослий. Усі останні отримують завдання повторювати останній звук – як відлуння. Наприклад,

«Прокидаємося зранку – у-у-у!»

«Вмиваємо личко – о-о-о!»

«Вітаємо маму – у-у-у!!

«Посміхаємось братику – у-у-у!»

« В садочку буде весела прогулянка – а-а-а!»

Така взаємодія сприяє налагодженню взаємин дітей, встановленню дружніх стосунків, легкості та невимушеності у спілкуванні.

Наступна форма інтерактивної взаємодії буде провокативна. Діти навчатимуться врегульовувати свої емоції, знаходити компроміс, знаходити вихід із конфліктної ситуації. Кожна дитина отримує іграшку. Вихователь пропонує дітям об'єднатися у пари. Спочатку у однієї дитина із пари в руках іграшка. Інша дитина повинна отримати її.

Можна спробувати домовитися, пообіцяти щось для заміни, запропонувати причину, з якої їй повинні віддати іграшку. Іншій дитині треба відмовити, або висловити власний варіант, чому не може віддати іграшку. Якщо у дітей назріває конфлікт, треба зуміти зупинитися та вчасно дійти примирення. Потім діти міняються ролями. Той, хто повинен був отримати іграшку, стає її власником. Таким чином діти «приміряють» на себе відчуття та емоції іншої людини, вчиться поводитися доброзичливо та коректно в будь-якій ситуації.

Після завершення гри дуже важливо провести обговорення ситуацій.

- Які відчуття з'являються, коли інші претендують на твою власність?
- Чому тобі було складно віддати іграшку?
- У якому випадку ти б з легкістю віддав свою іграшку іншому?
- Які слова тобі сподобались? Які образили та розізлили?
- Якщо ж парі вдалося домовитися та вийти з конфлікту, які при цьому виникли почуття та емоції?
- Ти розумів іншу дитину у її прагненні отримати саме твою іграшку?
- Чому тебе навчила ця гра-вправ?

Гра «Естафета успіху»

Діти сідають навколо уявного центру. Когось із учасників гри запрошують сісти у центрі кола та розповісти іншим, що він вміє дуже гарно робити (малювати, складати пазли, накривати на стіл, танцювати, виконувати вірш або пісню, кататися на велосипеді або на самокаті тощо). Завдання полягає у тому, щоб

поділитися з іншими секретом свого успіху. Після «виступу» когось із дітей, діти можуть задавати уточнюючі запитання. Після закінчення гри вихователь аналізує, хто з дітей зумів найбільше зацікавити інших у своїй справі. Ця гра-вправа не тільки вчить самопрезентації, а ще й допомогти дітям побачити позитивні якості та вміння інших дітей.

Цікавий варіанти гри «Телефонна розмова».

Дитина отримує завдання відтворити телефонну розмову. Розпочати слід з привітання, з'ясування, чи може людина продовжити розмову. Потім за бажанням треба повідомити новину. Бажано зробити це емоційно та цікаво. Закінчити розмову також слід за правилами етикету. Дитина повинна поводитися так, що виявити повагу до того, с ким спілкується. Діти придумують варіанти цієї гри: привітай з днем народження; розкажи про цікаву подію свого життя; підтримай друга, який хворіє; запроси іншого до себе на свято тощо.

Під час участі у цій грі діти відпрацьовують навички поводження та дотримання правил діалогу.

Подібна до попередньої гра «Інтерв'ю».

Вихователь пропонує дітям уявити себе кореспондентом та поспілкуватися. Треба продумати, у кого взяти інтерв'ю, про що запитати. Першим починає дорослий, демонструючи приклад такої форми взаємодії.

Варіанти запитань:

Як тебе звати?

Як звати твої батьків?

Про кого із своїх родичів ти б хотів розповісти?

Чим ти любиш займатися?

Чи подобається тобі у садочку?

Який твій улюблений мультфільм?

Яку книжку ти б хотів отримати у подарунок?

Гра «Впізнай за описом».

Вихователь в якості підготовчої роботи готує кілька словесних описів дітей групи. Це може бути опис зовнішності, одягу, рис характеру, поведінки, звичок тощо. Дітям пропонується уважно вислухати опис та відгадати, кого мав на увазі вихователь. Після того, як діти впізнають дитину, у них є можливість доповнити портрет когось із вихованців групи. Потім дітям пропонується спробувати задумати образ когось із дітей та представити його.

При проведенні цих ігор та вправ дуже важливо створити доброзичливу обстановку, створити атмосферу позитиву та дружніх стосунків, коли ніхто не ображається. Дитина отримує можливість відтворити ситуації реального життя. У подальшому це вплине на встановлення комунікативних стосунків із вихованцями групи та різними людьми.

ВИСНОВКИ

Для того, щоб розвиток дошкільника в освітньому процесі проходив ефективно, необхідна злагоджена взаємодія дитини і дорослого, дитини і однолітка, сполучною ланкою якого є спілкування і ігрова діяльність. У самому спілкуванні дітей один з одним в грі безперервно виникають ситуації, що вимагають узгодження дій, проявів доброзичливого ставлення до інших людей, вміння раціонально вирішувати виникаючі конфлікти, тому проблема реалізації дитиною комунікативної компетенції в ігровій діяльності набуває особливої значущості.

Серед принципів, якими слід керуватися в освітньому процесі закладу дошкільної освіти – принцип визнання цінності кожної дитини, беззаперечний прояв поваги до кожної дитини, емоційно позитивне спілкування під час організації різних видів діяльності.

Сучасні діти сприймають ситуації спілкування, коли треба домовлятися з іншими, вони цінують ситуацію партнерства та взаємодії. Отримання досвіду встановлення ефективної комунікації розпочинається у закладі дошкільної освіти.

У процесі написання бакалаврської роботи ми дійшли таких висновків:

1. Комунікативна компетентність розглядається науковцями як готовність дитини ефективно взаємодіяти з оточуючими людьми в системі міжособистісних стосунків. До її складу входять: вміння орієнтуватися в різних ситуаціях спілкування; вміння правильно визначати особливості емоційного стану себе та інших людей; вміння вибирати адекватні способи спілкування з оточуючими і реалізувати їх у процесі взаємодії.

2. У взаєминах старших дошкільників має місце комунікативна вибагливість та принциповість. У спілкуванні з однолітками бувають контакти виключно дівчаток з дівчатками, хлопчиків з хлопчиками. Проте діти усе сміливіше вступають у комунікативні зв'язки із представниками іншої статі, з дітьми старшими за віком, дорослими людьми. Діти грають невеликими групами від двох до п'яти осіб. Іноді ці групи стають постійними за складом. Так з'являються перші друзі – ті, з ким у дитини найкраще досягається взаєморозуміння і взаємна симпатія. Все більш яскраво проявляється перевага до певних видів діяльності.

У спільній навчальній, трудовій, ігровій та інших видах діяльності з'являється потреба регулювати взаємини з однолітками, складаються норми моральної поведінки, виявляються моральні почуття.

3. Завдання педагога в організації інтерактивної взаємодії полягає у спрямуванні процесу обміну інформацією та надання допомоги в ньому: виявлення різноманіття точок зору; звернення до особистого досвіду учасників комунікації; підтримка активності; поєднання теорії та практики; взаємозбагачення досвіду учасників; полегшення сприйняття, засвоєння, взаєморозуміння; заохочення творчості. Інтерактивні форми роботи з дітьми дошкільного віку вимагають від педагога необхідних методичних і психологічних знань і умінь. Наприклад, вміння використовувати техніки, що дозволяють включити всіх учасників в процес обговорення, вміння правильно організувати простір для заняття, вміння регламентувати етапи роботи.

4. Дослідження рівня сформованості комунікативної компетентності проходив у Херсонському ясла-садку №41 санаторного типу для дітей із туберкульозною інфекцією.

Діагностика проводилася відповідно до вимог програми виховання і навчання «Дитина». Досліджувалися комунікативні уміння та навички у дітей старшого дошкільного віку: спілкування з дорослим, спілкування з однолітками.

Аналіз отриманих результатів діагностики показав, що всі показники комунікативних компетентностей (спостереження, відображення почуттів, бесіда з дитиною) сформовані на середньому рівні, методика «Рукавички» показала, що рівень сформованості комунікативних компетенцій між низьким та середнім рівнем.

5. Організація інтерактивних форм взаємодії дошкільників дозволяє розвивати розумові процеси (аналіз, синтез); розвивати інтелектуальні здібності, вирішувати особистісні завдання, адекватні віку; розвивати мовленнєву активність дітей; розвивати комунікативні вміння і навички; формувати мотиваційну готовність до міжособистісної взаємодії дошкільників; формувати здатність приймати моральні норми і правила при спільній роботі в команді. Пропонується організація таких форм інтерактивної взаємодії дітей старшого дошкільного віку: рольові ігри; обговорення та дискусії з різних тем, пов'язаних із налагодженням стосунків; «мозковий штурм», читання та обговорення літературних творів; ігрові ситуації на розвиток спілкування та життя в колективі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Арушанова А.Г. Исследование развития коммуникативной компетенции дошкольника / А.Г.Арушанова // Наука о детстве и современное образование : материалы Международной юбилейной научной конференции, посвященной 100-летию со дня рождения А.В.Запорожца. - М.: Центр «Школьная книга», 2005. - С.51.
2. Базовий компонент дошкільної освіти. Нова редакція / Богуш А.М., Беленька Г.В., Богініч О.Л. та інші. - К.: Видавництво, 2012.- 26с.
3. Блинов А.О. и др. Интерактивные методы в образовательном процессе / А.О. Блинов, Е.Н. Благирева, О.С. Рудокова. - М. : Изд-во « Научная библиотека», 2014. - 218 с.
4. Богуш А.М. Мовленнєва робота з дошкільниками : шляхи оптимізації / А.М. Богуш, Н.В. Гавриш // Вихователь-методист дошкільного закладу. - 2013. - №3. - С. 4-14.
5. Боровик Т. Розвиток мовлення дітей засобами гри-драматизації / Тетяна Боровик // Джерела. - 2016. - №2. - С.11-15.
6. Боровская О.Р. Использование интерактивных форм обучения в украинской школе. - 2001. - №4. - С. 70-71.
7. Васьківська Г. Формування комунікативної компетенції особистості як основна проблема сучасної лінгводидактики. РОЗДІЛ II. Теорія навчання. / Галина Васьківська // Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки, 2016.- С.33-38.
8. Виноградова Н.А. Интерактивная развивающая среда детского сада : учеб. пособие / Н.А. Виноградова, Н.В. Микляева. - М., 2004. - 129 с.
9. Выготский Л.С. Вопросы детской психологии / Л.С.Выготский. - СПб. : Союз, 2004. - 453с.

10. Вышегородская М.В. Развивающие дидактические игры / М.В. Вышегородская // Дошкольная педагогика. - 2009. - №5. - С. 66-68.
11. Гавриш Н.В. Організувати, але не обмежувати / Н.В.Гавриш, О.О. Ліннік // Дошкільне виховання. - 2013. - № 1. - С.8-13.
12. Гін А. Безкровна атака: Технологія проведення навчального мозкового штурму: [Цікава і проста форма навчальної діяльності] // Завуч (Перше вересня). - 2000. - №8. - С.7-11.
13. Гейко І. Використання інтерактивних форм і методів навчання. З досвіду роботи // Тема. - 2004. - №3\4. - С. 229-232.
14. Голдован И.Б. Коммуникативная компетентность с позиции педагогики / И.Б. Голдован // Педагогика. - 2006.- №2. - С.43-51.
15. Гончаренко А.М. Розвиток мовленнєвої компетентності старших дошкільників : навч.-метод. Посіб. До Базової прогр. розв. дитини дошк. віку “Я у світі” / А.М. Гончаренко. - К. : Світич, 2009. - 160 с.
16. Гушлевська І. Поняття компетентності у вітчизняній та зарубіжній педагогіці / І.Гушлевська // Шлях освіти. - 2004. - № 3. - С.22-24.
17. Денисенко О.І. Розвиток навичок комунікабельності у дітей дошкільного віку. - Черкаси: ЧОПООП ЧОР, 2012. - 32 с.
18. Дитина : освітня програма для дітей від 2 до 7 років / Г.В.Беленька, О.Л.Богініч, Н.І.Богданець-Білокаленко та ін.; наук.кер. В.О.Огнев'юк. - Київ, 2016. - 304 с.
19. Іванішена С. Форми та методи інтерактивного навчання / Світлана Іванішена // Початкова школа. - 2005. - № 3. - С.7 - 9.
20. Калмикова Л.О. Розвиток описового мовлення: психолінгв. аналіз / Л.О. Калмикова, Л.А. Порядченко // Дошкільне виховання. – 2003.–№ 4.– С.19-21.

21. Калмикова Л.О. Формування у дітей старшого дошкільного віку мовленнєвої діяльності: діагностико-розвивальний комплекс. Київ: “Слово”, 2016. 380 с.
22. Крамаренко С.Г. Інтерактивні техніки навчання, як засіб розвитку творчого потенціалу учнів // Відкритий урок. - 2002. - № 5-6. - С.7-10.
23. Куликовская И.Э. Интерактивные игровые технологии в дошкольном образовании / И.Э. Куликовская // Педагогика. - 2010. - №10. - С. 32-38.
24. Кучай О.В. Компетенція і компетентність - відображення цілісності та інтеграції суті результату освіти / О.В.Кучай // Рідна школа. - 2009. - №11. - С.44-48.
25. Листопад М.В. Формування комунікативних умінь у дітей старшого дошкільного віку засобами гри-драматизації / М.В.Листопад // Педагогічні ідеї, збірник наукових праць, випуск LXXVII.Том 1, 2017. -С.98-102.
26. Луценко І. Дитина-дорослий: вчимося спілкуватись. Київ: Світич, 2008. 156 с.
27. Луценко І. Культура мовленнєвого спілкування : зміст і методи роботи: розвиток мовлення / І. Луценко // Дошкільне виховання. - 2004. - №5. - С.10-12.
28. Михальська С.А. Чинники та критерії комунікативно-мовленнєвого розвитку дошкільника / С.А. Михальська // Проблеми сучасної психології. - 2010. Випуск 9. - С.107-118.
29. Пенькова О. Розвиток мовлення у дітей / О. Пенькова // Психолог. - 2005.- №42. - С.13-19.
30. Петровская Л.А. Компетентность в общении / Л.А. Петровская. - М.: Изд-во МГУ, 1989. - 216 с.

31. Пироженко Т.А. Коммуникативно-речевое развитие ребенка / Т.А. Пироженко. - К.: Нора -Принт, 2002. - С.205-257.
32. Пироженко Т.О. Комунікативно-мовленнєвий розвиток дошкільника. Тернопіль: Мандрівець, 2010. -152 с.
33. Подліна С.В. Розвиток мовленнєвої компетенції / С.В. Подліна // Дошкільний навчальний заклад. - 2012. - №1. - С. 5-10.
34. Пометун О. Інтерактивні технології навчання : теорія і практика / О. Пометун, Л. Пироженко. - К.: Вища школа, 2002. - 136 с.
35. Поніманська Т.І. Основи дошкільної педагогіки : навчальний посібник / Т.І. Поніманська. - К. : Абрис, 1998. - С.39-71.
36. Самохвалова А.Г. Коммуникативные трудности ребенка : проблемы, диагностика, коррекция : уч.-метод.пособие / А.Г.Самохвалова - СПб : Речь, 2011. - 150 с.
37. Сарапулова Є.Г. Самопізнання та етика спілкування як засоби формування комунікативних умінь у представників молодого покоління / Є.Г. Сарапулова, Т.Д. Панченко // Педагогіка толерантності. - 2008. - № (45). - С.57-65.
38. Стрюк К. Ще раз про розвиток мовлення : Пріоритетні напрями розвитку мовленнєвої діяльності дошкільнят // Дитячий садок. - 2004. - №47. - С.2-7.
39. Танникова Е.Б. Формирование речевого творчества дошкольников / Е.Б. Танникова. - М., 2008. - 96 с.
40. Ушакова О.С. Развитие речи детей 5-6 лет: Программа; методические рекомендации; Конспекты занятий / О.С.Ушакова, Е.М.Струнина. - Вентана-Граф, 2008. - 288 с.

ДОДАТКИ

Додаток А

Робота з таблицею до казки “Колобок”

-А тепер згадаємо цю казку по чарівній таблиці.

Переказ казки «Колобок»

Розповіді дітей. Від кого втік колобок? Покотився по доріжці і кого зустрів? Що сказав зайчик, побачивши колобка? Як же перехитрив колобок зайчика? Кого ще зустрів в лісі колобок? Кого останнім зустрів колобок? Що ж трапилося з колобком, коли він зустрівся з лисичкою? Лисичка яка? (Хитра, зла) . Чому вона зла? Скількох звірят зустрів у лісі Колобок ?

Додаток Б

Мовленнєва вправа «**Чому так?**»

Мета: вправляти у вмінні логічно мислити; розвивати комунікативні здібності.

Діти мають відповісти на запитання: Чому в шпаківні маленький круглий отвір? Чому називається щасливим дерево, у якому є гніздечко? Чому вважають бідний сад, до якого не повернулися птахи? Чому Великдень вважають великим святом? Чому людина не може жити без книги? Чому не може бути конкурсу на найкращу маму в світі?

Додаток В

КОДЕКС АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ
ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ ХЕРСОНЬСЬКОГО
ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Я, _____ Папуша Діана _____,
учасник(ця) освітнього процесу Херсонського державного університету,
УСВІДОМЛЮЮ, що академічна доброчесність – це фундаментальна
етична цінність усієї академічної спільноти світу.

ЗАЯВЛЯЮ, що у своїй освітній і науковій діяльності **ЗОБОВ'ЯЗУЮСЯ**:

– дотримуватися:

- вимог законодавства України та внутрішніх нормативних документів університету, зокрема Статуту Університету;
- принципів та правил академічної доброчесності;
- нульової толерантності до академічного плагіату;
- моральних норм та правил етичної поведінки;
- толерантного ставлення до інших;
- дотримуватися високого рівня культури спілкування;

– надавати згоду на:

- безпосередню перевірку курсових, кваліфікаційних робіт тощо на ознаки наявності академічного плагіату за допомогою спеціалізованих програмних продуктів;

- оброблення, збереження й розміщення кваліфікаційних робіт у відкритому доступі в інституційному репозитарії;
 - використання робіт для перевірки на ознаки наявності академічного плагіату в інших роботах виключно з метою виявлення можливих ознак академічного плагіату;
- самостійно виконувати навчальні завдання, завдання поточного й підсумкового контролю результатів навчання;
 - надавати достовірну інформацію щодо результатів власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використаних методик досліджень та джерел інформації;
 - не використовувати результати досліджень інших авторів без використання покликань на їхню роботу;
 - своєю діяльністю сприяти збереженню та примноженню традицій університету, формуванню його позитивного іміджу;
 - не чинити правопорушень і не сприяти їхньому скоєнню іншими особами;
 - підтримувати атмосферу довіри, взаємної відповідальності та співпраці в освітньому середовищі;
 - поважати честь, гідність та особисту недоторканність особи, незважаючи на її стать, вік, матеріальний стан, соціальне становище, расову належність, релігійні й політичні переконання;
 - не дискримінувати людей на підставі академічного статусу, а також за національною, расовою, статевою чи іншою належністю;

- відповідально ставитися до своїх обов'язків, вчасно та сумлінно виконувати необхідні навчальні та науково-дослідницькі завдання;
- запобігати виникненню у своїй діяльності конфлікту інтересів, зокрема не використовувати службових і родинних зв'язків з метою отримання нечесної переваги в навчальній, науковій і трудовій діяльності;
- не брати участі в будь-якій діяльності, пов'язаній із обманом, нечесністю, списуванням, фабрикацією;
- не підроблювати документи;
- не поширювати неправдиву та компрометуючу інформацію про інших здобувачів вищої освіти, викладачів і співробітників;
- не отримувати і не пропонувати винагород за несправедливе отримання будь-яких переваг або здійснення впливу на зміну отриманої академічної оцінки;
- не залякувати й не проявляти агресії та насильства проти інших, сексуальні домагання;
- не завдавати шкоди матеріальним цінностям, матеріально-технічній базі університету та особистій власності інших студентів та/або працівників;
- не використовувати без дозволу ректорату (деканату) символіки університету в заходах, не пов'язаних з діяльністю університету;

– не здійснювати і не заохочувати будь-яких спроб, спрямованих на те, щоб за допомогою нечесних і негідних методів досягати власних корисних цілей;

– не завдавати загрози власному здоров'ю або безпеці іншим студентам та/або працівникам.

УСВІДОМЛЮЮ, що відповідно до чинного законодавства у разі недотримання Кодексу академічної доброчесності буду нести академічну та/або інші види відповідальності й до мене можуть бути застосовані заходи дисциплінарного характеру за порушення принципів академічної доброчесності.

–

(дата)

–

(підпис)

–

(ім'я, прізвище)

Додаток Г

ДОВІДКА**про перевірку на текстові збіги у Науковій бібліотеці**

кваліфікаційної роботи СВО Бакалавр

спеціальності 012 Дошкільна освіта (денна форма)

Автор роботи	Папуша Д.
Назва роботи	Формування комунікативної компетентності у дітей дошкільного віку засобами інтерактивних форм роботи
Факультет	Педагогічний факультет
Науковий керівник	старший викладач Фоміна І.С.
Роботу перевірено за допомогою програмного засобу	Unicheck
Ідентифікаційний номер роботи	ID файлу: 1002507692
Результати перевірки	Схожість 9,64 %

Директорка Наукової бібліотеки

Нателла АРУСТАМОВА

Бібліотекарка I категорії

Стефанія Сობоль

